Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

8. svibnja 2025.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Članak 2. točka (b) – Pojam ‚potrošač' – Ugovor s dvojnom svrhom – Poljoprivrednik koji je sklopio ugovor o kupnji robe koja je istodobno namijenjena njegovu poljoprivrednom gospodarstvu i uporabi u kućanstvu – Unutarnje tržište električne energije – Direktiva 2009/72/EZ – Članak 3. stavak 7. – Prilog I. stavak 1. točka (a) – Kupci iz kategorije kućanstvo – Ugovor o opskrbi električnom energijom s obveznim trajanjem i fiksnom cijenom – Ugovorna kazna za prijevremeni raskid – Nacionalni propis kojim se iznos te kazne ograničava na ‚troškove i naknade koje proizlaze iz sadržaja ugovora'"

U predmetu C-410/23 [Pielatak][i],

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Sąd Okręgowy w Warszawie (Okružni sud u Varšavi, Poljska), odlukom od 26. svibnja 2023., koju je Sud zaprimio 3. srpnja 2023., u postupku

I. SA

protiv

S. J.,

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: I. Jarukaitis (izvjestitelj), predsjednik vijeća, N. Jääskinen, A. Arabadjiev, M. Condinanzi i R. Frendo, suci,

nezavisni odvjetnik: A. Rantos,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani dio postupka,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za poljsku vladu, B. Majczyna, u svojstvu agenta,

– za Europsku komisiju, O. Beynet, M. Owsiany-Hornung i T. Scharf, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: poljski

[i] Naziv ovog predmeta je izmišljen. On ne odgovara stvarnom imenu nijedne stranke u postupku.

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 2. točaka (b) i (c) Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim [odredbama] u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24. i ispravak SL 2024./90009, L) i članka 3. stavaka 5. i 7. te stavka 1. točaka (a) i (e) Priloga I. Direktivi 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2003/54/EZ (SL 2009., L 211, str. 55.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 12., svezak 4., str. 29.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između društva I. S. A., opskrbljivača električnom energijom (u daljnjem tekstu: opskrbljivač), i osobe S. J., poljoprivrednika, u pogledu plaćanja ugovorne kazne zbog toga što je potonji prijevremeno raskinuo ugovor o opskrbi električnom energijom koji su te stranke sklopile s obveznim trajanjem i s fiksnom cijenom.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 93/13

3 U skladu s člankom 2. Direktive 93/13:

„Za potrebe ove Direktive izraz:

[…]

(b) ‚potrošač' znači svaka fizička osoba koja u ugovorima obuhvaćenima ovom Direktivom nastupa za potrebe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije;

(c) ‚prodavatelj (robe) ili pružatelj (usluge)' znači svaka fizička ili pravna osoba koja u ugovorima obuhvaćenima ovom Direktivom nastupa u okviru svojeg obrta, poduzeća i profesije, bez obzira na to je li u javnom ili privatnom vlasništvu."

Direktiva 2009/72

4 Uvodne izjave 3., 7., 8., 51., 52., 54. i 57. Direktive 2009/72 glasile su:

„(3) Slobode koje Ugovor jamči građanima Unije […] ostvarive su jedino na potpuno otvorenom tržištu koje svim potrošačima omogućuje slobodan izbor svojih opskrbljivača i svim opskrbljivačima slobodnu isporuku svojim potrošačima.

[…]

(7) Komunikacija Komisije [Europskom vijeću i Europskom parlamentu] od 10. siječnja 2007. naslovljena ‚Energetska politika za Europu' [COM(2007) 1 *final*] naglasila je važnost dovršenja unutarnjeg tržišta električne energije i stvaranja ravnopravnih tržišnih pravila za sva elektroenergetska poduzeća s poslovnim nastanom u [Europskoj] [z]ajednici. […]

(8) Radi osiguravanja tržišnog natjecanja i opskrbe električnom energijom po najkonkurentnijoj cijeni, države članice i nacionalna regulatorna tijela trebali bi omogućiti prekogranični pristup novim opskrbljivačima električne energije iz različitih izvora energije, kao i novim proizvođačima električne energije.

[…]

(51) Interesi potrošača trebali bi biti u središtu ove Direktive, a kvaliteta usluge trebala bi biti središnja odgovornost elektroenergetskih poduzeća. Postojeća prava potrošača trebalo bi ojačati i jamčiti, a trebala bi i uključivati veću transparentnost. Zaštita potrošača trebala bi osigurati da svi potrošači u široj nadležnosti Zajednice imaju koristi od konkurentnog tržišta. Prava potrošača trebale bi provoditi države članice ili, kada je država članica tako predvidjela, regulatorna tijela.

(52) Potrošačima bi trebale biti dostupne jasne i razumljive informacije o njihovim pravima u pogledu sektora energetike. […]

[…]

(54) Bolja zaštita potrošača jamči se dostupnošću učinkovitih sredstava rješavanja sporova svim potrošačima. […]

[…]

(57) Promicanje poštenog tržišnog natjecanja i jednostavnog pristupa različitim opskrbljivačima te poticanje izgradnje kapaciteta za novu proizvodnju električne energije trebalo bi državama članicama biti od najvećeg značaja radi omogućavanja potrošačima da u cijelosti iskoriste mogućnosti liberaliziranog unutarnjeg tržišta električne energije."

5 Člankom 1. te direktive, naslovljenim „Predmet i područje primjene", određivalo se:

„Ovom se Direktivom uspostavljaju zajednička pravila za proizvodnju, prijenos, distribuciju i opskrbu električne energije, zajedno s odredbama o zaštiti potrošača, radi poboljšavanja i integriranja konkurentnih tržišta električne energije u Zajednici. […]"

6 Članak 2. navedene direktive sadržavao je sljedeće definicije:

„Za potrebe ove Direktive, primjenjuju se sljedeće definicije:

[…]

7. ‚kupac' znači veleprodajni ili krajnji kupac električne energije;

[…]

9. ‚krajnji kupac' znači kupac koji kupuje električnu energiju za vlastitu uporabu;

10. ‚kupac iz kategorije kućanstvo' znači kupac koji kupuje električnu energiju za potrošnju u vlastitom kućanstvu, isključujući komercijalne ili profesionalne djelatnosti;

11. ‚kupac koji nije kućanstvo' znači fizička ili pravna osoba koja kupuje električnu energiju koja nije za korištenje u njihovim vlastitim kućanstvima i uključuje proizvođače i veleprodajne kupce;

12. ‚povlašteni kupac' znači kupac koji ima slobodu kupnje električne energije od opskrbljivača po vlastitom izboru u smislu članka 33.;

[…]"

7 Članak 3. iste direktive, naslovljen „Obveze javne usluge i zaštita kupaca", u stavcima 5. i 7. predviđao je:

„5. Države članice osiguravaju da:

(a) kada kupac, uz poštovanje uvjeta ugovora, poželi promijeniti opskrbljivača, predmetni operator (operatori) izvrši (izvrše) promjenu u roku od tri tjedna; i

(b) kupci imaju pravo primiti sve odgovarajuće podatke o potrošnji.

Države članice osiguravaju da se prava iz točaka (a) i (b) dodjeljuju kupcima na nediskriminacijski način u pogledu troška, napora ili vremena.

[…]

7. Države članice poduzimaju odgovarajuće mjere radi zaštite krajnjih kupaca i posebno osiguravaju postojanje prikladnih mjera zaštite radi zaštite ugroženih kupaca. […] Osiguravaju visoke razine zaštite potrošača, posebno u pogledu transparentnosti općih uvjeta ugovora, općih informacija i mehanizama rješavanja sporova. Države članice osiguravaju da povlašteni kupac ima stvarnu mogućnost jednostavnog prijelaza na novog opskrbljivača. U pogledu najmanje kupaca iz kategorije kućanstvo, te mjere uključuju one predviđene u Prilogu I."

8 Članak 33. Direktive 2009/72, naslovljen „Otvaranje tržišta i uzajamnost", u stavku 1. određivao je:

„Države članice osiguravaju da povlašteni kupci obuhvaćaju:

[…]

(c) od 1. srpnja 2007., sve kupce."

9 Članak 37. te direktive, naslovljen „Dužnosti i ovlasti regulatornog tijela", u stavku 1. određivao je:

„Regulatorno tijelo ima sljedeće dužnosti:

[…]

(l) poštovanje slobode ugovaranja što se tiče ugovora o upravljanoj potrošnji i dugoročnih ugovora pod uvjetom da su usklađeni s pravom Zajednice i politikama Zajednice;

[…]”

10 Prilog I. toj direktivi, naslovljen „Mjere za zaštitu potrošača”, u stavku 1. predviđao je:

„Ne dovodeći u pitanje pravila Zajednice o zaštiti potrošača, osobito Direktivu 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 1997. o zaštiti potrošača u pogledu ugovora na daljinu (SL 1997., L 144, str. 19.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 30.) i Direktivu [93/13], mjere iz članka 3. trebaju osigurati da krajnji potrošači:

(a) imaju pravo na ugovor sa svojim pružateljem elektroenergetske usluge u kojem su navedeni:

[…]

– trajanje ugovora, uvjeti produljenja i prestanka usluga i ugovora te je li dopušten raskid ugovora bez naknade;

[…]

Uvjeti moraju biti pošteni i unaprijed dobro poznati. U svakom slučaju, te bi informacije trebale biti pružene prije sklapanja ili potvrđivanja ugovora. […]

[…]

(e) ne moraju plaćati za promjenu opskrbljivača;

[…]”

11 Direktiva 2009/72 zamijenjena je i stavljena izvan snage s učinkom od 1. siječnja 2021. Direktivom (EU) 2019/944 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU (SL 2019., L 158, str. 125.), u skladu s člankom 72. prvim stavkom Direktive 2019/944.

Direktiva 2011/83/EU

12 U uvodnoj izjavi 17. Direktive 2011/83/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o pravima potrošača, izmjeni Direktive Vijeća 93/13/EEZ i Direktive 1999/44/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 85/577/EEZ i Direktive 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća (SL 2011., L 304, str. 64. i ispravak SL 2024./90093, L) navodi se:

„Definicijom potrošača trebalo bi obuhvatiti fizičke osobe koje djeluju izvan svoje trgovačke, poslovne, obrtničke ili profesionalne djelatnosti. Međutim, u slučaju ugovora s dvojnom svrhom, kad je ugovor sklopljen djelomično u svrhu koja je i u okviru i djelomično izvan okvira trgovačke djelatnosti koju osoba obavlja pa je svrha trgovačke djelatnosti time ograničena te u cjelokupnom kontekstu ugovora nije prevladavajuća, tu bi osobu također trebalo smatrati potrošačem.”

Direktiva 2019/944

13 U skladu s uvodnom izjavom 1. Direktive 2019/944:

„Potreban je veći broj izmjena Direktive [2009/72]. Radi jasnoće tu bi direktivu trebalo preinačiti.”

14 Članak 12. Direktive 2019/944, naslovljen „Pravo na promjenu i pravila o naknadama za promjenu opskrbljivača”, u stavcima 2. i 3. određuje:

„2. Države članice osiguravaju da se barem kupcima iz kategorije kućanstvo i malim poduzećima ne naplaćuju nikakve naknade za promjenu opskrbljivača.

3. Odstupajući od stavka 2., države članice mogu dopustiti da opskrbljivači ili sudionici na tržištu koji se bave agregiranjem naplate kupcima naknade za raskidanje ugovora ako ti kupci dobrovoljno raskinu ugovor o opskrbi s obveznim trajanjem i fiksnim cijenama električne energije prije njegova isteka pod uvjetom da takve naknade čine dio ugovora koji je kupac dobrovoljno sklopio i da su informacije o tim naknadama kupcu jasno priopćene prije sklapanja ugovora. Takve su naknade proporcionalne i ne premašuju izravan gospodarski gubitak koji je pretrpio opskrbljivač ili sudionik na tržištu koji se bavi agregiranjem zbog toga što je kupac raskinuo ugovor, uključujući troškove svih paketa ulaganja ili usluga već pruženih kupcu u okviru ugovora. Teret dokazivanja izravnoga gospodarskog gubitka snosi opskrbljivač ili sudionik na tržištu koji se bavi agregiranjem, a dopuštenost naknada za raskidanje ugovora nadzire regulatorno tijelo ili bilo koje drugo nadležno nacionalno tijelo.”

Poljsko pravo

15 Ustawa – Prawo energetyczne (Zakon o energiji) od 10. travnja 1997. (Dz. U. br. 54, pozicija 348.), u verziji koja se primjenjuje u glavnom postupku (u daljnjem tekstu: Zakon o energiji), u članku 4.j stavku 3.a predviđa:

„Krajnji kupac može raskinuti ugovor s obveznim trajanjem na temelju kojeg elektroenergetski poduzetnik opskrbljuje tog kupca plinovitim gorivom ili energijom, i to bez troškova i naknada osim onih koji proizlaze iz sadržaja ugovora, podnošenjem pisane izjave elektroenergetskom poduzetniku.”

16 Ustawa – Kodeks cywilny (Zakon o Građanskom zakoniku) od 23. travnja 1964. (Dz. U. br. 16, pozicija 93.), u verziji koja se primjenjuje u glavnom postupku (u daljnjem tekstu: Građanski zakonik), u članku 483. stavku 1. predviđa:

„U ugovoru se može odrediti da će se šteta nastala zbog neispunjenja ili neurednog ispunjenja nenovčane obveze naknaditi plaćanjem određenog iznosa (ugovorna kazna).”

Glavni postupak i prethodna pitanja

17 Osoba S. J. i opskrbljivač sklopili su 18. ožujka 2017. ugovor o opskrbi električnom energijom (u daljnjem tekstu: ugovor o kojem je riječ u glavnom postupku), kojem su bili priloženi Prilog 1. i opći uvjeti prodaje, koji su bili njegov sastavni dio.

18 Članak 7. stavak 2. tog ugovora propisivao je da je taj ugovor sklopljen na određeno vrijeme do 31. prosinca 2021. i da će opskrba električnom energijom početi 1. siječnja 2018. U stavku 6. tog članka pojašnjeno je da je, osobito u slučaju da kupac raskine navedeni ugovor prije datuma navedenog u tom stavku 2., on dužan platiti ugovornu kaznu u skladu s načelima utvrđenima u točki VI. stavcima 1. do 3. tih općih uvjeta prodaje. Na temelju tog stavka 1., iznos te kazne odgovarao je proizvodu od neiskorištene električne energije koji je kupac u istom ugovoru prijavio kao „planiranu količinu energije” za određeno mjesto isporuke po jediničnoj cijeni od 60 poljskih zlota (PLN) (oko 14 eura) po megavatsatu (MWh). Količina neiskorištene energije izračunana je kao zbroj procijenjene prosječne potrošnje energije za svaki mjesec nakon raskida ugovora o kojem je riječ u glavnom postupku i koja je ostala do kraja razdoblja navedenog u tom članku 7. stavku 2. Potrošnja električne energije na mjestu potrošnje iznosila je 20 MWh godišnje, a mjesto potrošnje električne energije, navedeno u Prilogu 1. tom ugovoru, bilo je poljoprivredno gospodarstvo osobe S. J.

19 Dopisom od 5. svibnja 2017., koji je dostavljen dobavljaču 8. svibnja 2017., osoba S. J. je potonjem navela da raskida ugovor o kojem je riječ u glavnom postupku koristeći se zakonskim pravom na raskid predviđenim za potrošačke ugovore. Osim toga, podnijela je izjavu o oslobađanju od pravnih učinaka ugovora koji je sklopljen pod utjecajem pogreške i istaknula ništavost ugovora.

20 Dopisom od 22. svibnja 2020. dobavljač je naveo da ne smatra da te izjave imaju učinak. Izdao je obavijest o terećenju kojom je osobi S. J. dodijelio rok do 7. srpnja 2020. za plaćanje iznosa od 4700,22 poljskih zlota (oko 1128 eura) na ime ugovorne kazne, zajedno s računom od 5. ožujka 2018. u iznosu od 254,33 poljskih zlota (oko 61 euro) i ispravljenim računom od 8. siječnja 2020. za iznos od 314,90 poljskih zlota (oko 75 eura) za energiju isporučenu u razdoblju od 1. do 10. siječnja 2018.

21 Budući da je osoba S. J. odbila platiti te iznose, dobavljač je pokrenuo postupak pred Sądom Rejonowim dla m. st. Warszawy w Warszawie (Općinski sud u Varšavi, Poljska) kako bi se osobi S. J. naložilo da mu ih plati. Taj je sud odbio tužbu. S jedne strane, smatrao je da osoba S. J. nema svojstvo potrošača i da stoga nije mogla zakonito raskinuti ugovor o kojem je riječ u glavnom postupku na temelju propisa o zaštiti potrošača. U tom je pogledu, među ostalim, istaknuo da ugovor o kojem je riječ u glavnom postupku kao mjesto potrošnje određuje poljoprivredno gospodarstvo osobe S. J. i da, iako je točno da je potonja navela da je kupljena energija namijenjena i za njezinu upotrebu u domaćinstvu, to nije bilo dovoljno da bi je se kvalificiralo kao potrošača, s obzirom na to da taj ugovor određuje da je namijenjen osobama koje nisu potrošači. Naime, prema mišljenju navedenog suda, korištenje ponude namijenjene kupcima koji nisu potrošači samo po sebi dokazuje da je osoba S. J. sklopila ugovor o kojem je riječ u glavnom postupku u svojstvu prodavatelja robe ili pružatelja usluga i da se taj ugovor izravno odnosi na njezinu profesionalnu djelatnost, odnosno na njezino poljoprivredno gospodarstvo.

22 Isti je sud, s druge strane, primijenio članak 4.j stavak 3.a Zakona o energiji, ali je ipak smatrao da ne treba prihvatiti zahtjev za plaćanje ugovorne kazne s obzirom na to da se na temelju članka 483. stavka 1. Građanskog zakonika takva kazna može predvidjeti samo u slučaju neispunjavanja ili nepravilnog ispunjavanja nenovčane obveze, dok je u ovom slučaju predmet činidbe kupca u slučaju prodaje energije novčana naknada, odnosno plaćanje cijene.

23 Osim toga, zahtjevi za plaćanje za potrošenu energiju odbijeni su kao neosnovani jer dobavljač nije isporučio nikakvu količinu energije.

24 Dobavljač je protiv te presude podnio žalbu Sądu Okręgowom w Warszawie (Okružni sud u Varšavi, Poljska), sudu koji je uputio zahtjev. Poziva se, među ostalim, na povredu članka 4.j stavka 3.a Zakona o energiji i članka 483. stavka 1. Građanskog zakonika.

25 Sud koji je uputio zahtjev navodi da su, prema izjavama osobe S. J., predstavnici elektroenergetskog poduzeća 18. ožujka 2017. došli na njezino poljoprivredno gospodarstvo i dali joj ponudu za opskrbu električnom energijom. Prema njihovu savjetu potpisala je prazne obrasce koji su joj podneseni te je krajem travnja 2017. primila primjerak ugovora o kojem je riječ u glavnom postupku u kojem su, s jedne strane, podaci i prilozi bili različiti od onih iz ponude koja joj je dana te su, s druge strane, informacije o predviđenoj potrošnji energije bile unesene proizvoljno. Zbog toga je dopisom od 5. svibnja 2017. izrazila svoju volju za raskidom tog ugovora.

26 U tom kontekstu, sud koji je uputio zahtjev pita se, kao prvo, ima li osoba S. J. svojstvo prodavatelja robe ili pružatelja usluga ili svojstvo potrošača i je li, slijedom toga, raskid koji je zatražila valjan. U tom pogledu napominje, među ostalim, da je Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Općinski sud u Varšavi) utvrdio da se u ugovoru o kojem je riječ u glavnom postupku kao adresat navodi „poljoprivredno gospodarstvo” osobe S. J. i da je potonji sud zaključio da osoba S. J. nema to svojstvo isključivo na temelju članka 2. stavka 4. tog ugovora, kojim se određuje da je navedeni ugovor namijenjen osobama koje nisu potrošači. Također ističe da se, na temelju poljskog prava, poljoprivrednika treba smatrati prodavateljem robe ili pružateljem usluga, osim ako ne upravlja svojim poljoprivrednim gospodarstvom za vlastite potrebe.

27 Iako je točno da, prema sudskoj praksi Suda, svojstvo potrošača ili svojstvo prodavatelja robe ili pružatelja usluga u smislu Direktive 93/13 treba utvrditi s obzirom na njegovu funkciju, odnosno ocijeniti pripada li ugovorni odnos o kojem je riječ djelovanjima izvan okvira obavljanja profesionalne djelatnosti, takvo razlikovanje s obzirom na funkciju u ovom slučaju ipak nije moguće s obzirom na to da je nesporno da je predmet ugovora o kojem je riječ u glavnom postupku bila kupnja energije za potrebe predmetnog poljoprivrednog gospodarstva i uporabe za domaćinstvo osobe S. J. Usto ističe da ugovori s dvojnom svrhom nisu navedeni u Direktivi 93/13 i da je, iako se uvodna izjava 17. Direktive 2011/83 odnosi na tu vrstu ugovora, Sud, osobito u presudi od 20. siječnja 2005., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), kako bi utvrdio može li se potpisnik takvog ugovora smatrati potrošačem, utvrdio kriterije različite od onih navedenih u toj uvodnoj izjavi 17.

28 S obzirom na te elemente, sud koji je uputio zahtjev pita se kako treba tumačiti pojam „potrošač” u smislu članka 2. točke (b) Direktive 93/13 kada predmetni ugovor ima djelomično privatnu, a djelomično profesionalnu svrhu.

29 Kao drugo, utvrdivši da je, s obzirom na datum sklapanja ugovora o kojem je riječ u glavnom postupku, za rješavanje spora koji se pred njim vodi relevantna Direktiva 2009/72, sud koji je uputio zahtjev primjećuje da su mogućnost slobodne promjene opskrbljivača energijom kao i posebna zaštita potrošača obuhvaćeni načelima utvrđenima u toj direktivi i da je mogućnost odustajanja od ugovora usko povezana s promjenom opskrbljivača. Međutim, mogućnost nametanja troškova kupcu u slučaju da on raskine ugovor o opskrbi energijom s obveznim trajanjem, prema njegovu mišljenju, problematična je s obzirom na jamstvo da se može slobodno promijeniti opskrbljivača energijom.

30 Iz članka 3. stavka 7. Direktive 2009/72 i njezina Priloga I. proizlazi da kupac koji je potrošač ne mora platiti ništa u slučaju promjene opskrbljivača ili raskida ugovora. Usto, taj članak 3. stavak 7. podrazumijeva da se mora zajamčiti mogućnost da potrošač lako promijeni dobavljača,

a da pritom ne bude diskriminiran u pogledu troškova i da nametnute financijske nepogodnosti ne predstavljaju sredstvo proizvoljne diskriminacije prema drugim dobavljačima, tako da kupac ne može stvarno promijeniti dobavljača.

31 Međutim, članak 4.j stavak 3.a Zakona o energiji, koji predviđa mogućnost nametanja naknade kupcu u slučaju prijevremenog raskida ugovora s obveznim trajanjem, ne sadržava izuzeće za potrošače. Stoga se postavlja pitanje je li taj zakon protivan Direktivi 2009/72, konkretnije visokoj razini zaštite potrošača predviđenoj u njezinu Prilogu I. stavku 1. točkama (a) i (e) na koju se odnosi uvodna izjava 51. te direktive. U tom pogledu, sud koji je uputio zahtjev naglašava da poljsko pravo dopušta izricanje ugovornih kazni, ali ne predviđa kriterij za njihov izračun, osobito u pogledu proporcionalnosti troškova, nastalih rizika ili pretrpljene štete, što bi bilo protivno zahtjevima postavljenima, među ostalim, člankom 3. stavkom 7. navedene direktive. Naime, u praksi bi takve kazne mogle biti jednake troškovima koji su potencijalno naplaćeni na temelju ugovorene opskrbe energijom, što bi zapravo onemogućilo raskid takvih ugovora.

32 U tim je okolnostima Sąd Okręgowy w Warszawie (Okružni sud u Varšavi) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Primjenjuju li se članak 2. točke (b) i (c) Direktive Vijeća [93/13] i definicija [pojma] [‚]potrošač[”] iz tog članka te uvodna izjava 17. Direktive [2011/83] i na poljoprivrednika koji sklapa ugovor o kupnji električne energije za poljoprivredno gospodarstvo kao i u privatne svrhe kućanstva?

2. Treba li članak 3. stavke 5. i 7., uvodnu izjavu 51. i točku 1. točke (a) i (e) Priloga I. Direktivi [2009/72], kojima se nalaže da se potrošačima ne naplaćuju naknade u slučaju raskida ugovora o isporuci elektroenergetske usluge, tumačiti na način da im se protivi mogućnost da se kupcu električne energije, odnosno potrošaču, naplati ugovorna kazna za raskid ugovora o opskrbi električnom energijom sklopljenog na određeno vrijeme (članak 4.j stavak 3.a Zakona o energiji)?”

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

33 Najprije valja istaknuti da, iako u tekstu svojeg prvog pitanja sud koji je uputio zahtjev ne upućuje samo na točku (b) članka 2. Direktive 93/13, u kojem se definira pojam „potrošač” u smislu te direktive, nego i na točku (c) tog članka, u kojoj se definira pojam „prodavatelj (robe) ili pružatelj (usluge)” u smislu navedene direktive, iz tog teksta i obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku također proizlazi da taj sud traži tumačenje samo tog pojma „potrošač”.

34 U tim okolnostima valja shvatiti da svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 2. točku (b) Direktive 93/13, u vezi s uvodnom izjavom 17. Direktive 2011/83, tumačiti na način da pojam „potrošač” u smislu te odredbe obuhvaća poljoprivrednika koji sklapa ugovor o kupnji električne energije koja je istodobno namijenjena njegovu poljoprivrednom gospodarstvu i uporabi u kućanstvu.

35 U skladu s člankom 2. točkom (b) Direktive 93/13, „potrošač” je „svaka fizička osoba koja u ugovorima obuhvaćenima ovom Direktivom nastupa za potrebe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije”.

36 U tom pogledu, Sud je u više navrata presudio da je pojam „potrošač” u smislu tog članka 2. točke (b) objektivan i ne ovisi o možebitnim konkretnim spoznajama dotične osobe ili informacijama kojima ona stvarno raspolaže. Tako svojstvo „potrošača” navedene osobe treba promatrati s obzirom na njezinu funkciju, odnosno ocijeniti ulazi li sporni ugovorni odnos u okvir djelovanja izvan profesionalne djelatnosti (vidjeti u tom smislu rješenje od 19. studenoga 2015., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, t. 27. i presudu od 8. lipnja 2023., YYY. (Pojam „potrošač”), C-570/21, EU:C:2023:456, t. 30. i navedenu sudsku praksu).

37 Što se tiče pitanja može li i, u slučaju potvrdnog odgovora, u kojim slučajevima osoba koja je sklopila ugovor s dvojnom svrhom, odnosno ugovor o robi ili uslugama namijenjenima za uporabu koja je dijelom povezana s njezinom profesionalnom djelatnošću i koja stoga samo djelomično nije povezana s tom djelatnošću, ipak biti obuhvaćena pojmom „potrošač” u smislu navedenog članka 2. točke (b), Sud je već istaknuo da, iako se na temelju samog teksta te odredbe to ne može utvrditi, kontekst u kojem se nalazi navedena odredba ne isključuje da se u određenim slučajevima fizička osoba koja sklapa takav ugovor može smatrati „potrošačem” u smislu iste odredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 8. lipnja 2023., YYY. (Pojam „potrošač”), C-570/21, EU:C:2023:456, t. 31. do 39.).

38 U tom pogledu Sud je presudio da, kako bi se osiguralo poštovanje ciljeva kojima teži zakonodavac Unije u pogledu ugovora koje sklapaju potrošači kao i koherentnost prava Unije, treba posebice uzeti u obzir pojam „potrošač” iz uvodne izjave 17. Direktive 2011/83, u kojoj je izražena volja zakonodavca Unije u pogledu definicije pojma „potrošač” u slučaju ugovora s dvojnom svrhom i iz koje proizlazi da, ako je ugovor sklopljen u svrhe koje su samo djelomično obuhvaćene profesionalnom djelatnošću zainteresirane osobe i ako je profesionalna svrha toliko ograničena da ne prevladava u općem kontekstu ugovora, tu osobu također treba smatrati potrošačem (vidjeti u tom smislu presudu od 8. lipnja 2023., YYY. (Pojam „potrošač”), C-570/21, EU:C:2023:456, t. 40. do 45.).

39 Sud je usto podsjetio na to da prisilni karakter odredbi sadržanih u Direktivi 93/13 i posebni zahtjevi zaštite potrošača zahtijevaju široko tumačenje pojma „potrošač” u smislu članka 2. točke (b) te direktive, kako bi se osigurao njezin koristan učinak (vidjeti u tom smislu presudu od 8. lipnja 2023., YYY. (Pojam „potrošač”), C-570/21, EU:C:2023:456, t. 46.).

40 U tom kontekstu Sud je također naglasio da se, s obzirom na to da je cilj članka 2. točke (b) Direktive 93/13 zaštita potrošača u slučaju nepoštenih ugovornih odredbi, usko tumačenje pojma „potrošač” iz presude od 20. siječnja 2005., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), u svrhu utvrđivanja dosega derogatornih pravila o nadležnosti predviđenih u člancima 13. do 15. Konvencije od 27. rujna 1968. o [sudskoj] nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 1972., L 299, str. 32.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 3.), kako je izmijenjena kasnijim konvencijama o pristupanju novih država članica toj konvenciji, u slučaju ugovora s dvojnom svrhom ne može analogijom proširiti na pojam „potrošač” u smislu članka 2. točke (b) Direktive 93/13 (presuda od 8. lipnja 2023., YYY. (Pojam „potrošač”), C-570/21, EU:C:2023:456, t. 51.).

41 S obzirom na te elemente, Sud je presudio da članak 2. točku (b) Direktive 93/13 treba tumačiti na način da pojam „potrošač” u smislu te odredbe obuhvaća osobu koja je sklopila ugovor o kreditu u svrhu koja je djelomično povezana s njezinom profesionalnom djelatnošću, a djelomično je izvan okvira njezine profesionalne djelatnosti, zajedno s drugim korisnikom kredita koji nije djelovao u

okviru svoje profesionalne djelatnosti ako je profesionalna svrha toliko ograničena da ne prevladava u općem kontekstu tog ugovora (vidjeti u tom smislu presudu od 8. lipnja 2023., YYY. (Pojam „potrošač”), C-570/21, EU:C:2023:456, t. 53.).

42 Iz prethodno navedenog proizlazi da, kako bi se utvrdilo nastupa li fizička osoba koja sklapa ugovor s dvojnom svrhom, obuhvaćen Direktivom 93/13, za potrebe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije i je li, slijedom toga, obuhvaćena pojmom „potrošač” u smislu članka 2. točke (b) Direktive 93/13, valja ispitati je li profesionalna svrha tog ugovora toliko ograničena da ne prevladava u njegovu općem kontekstu.

43 U skladu s ustaljenom sudskom praksom, na nacionalnom je sudu pred kojim se vodi spor o ugovoru koji može ulaziti u područje primjene Direktive 93/13 da provjeri, vodeći računa o svim dokazima, a osobito o odredbama tog ugovora, može li se dotičnu osobu kvalificirati kao „potrošača” u smislu navedene direktive. U tu svrhu nacionalni sud mora voditi računa o svim okolnostima predmetnog slučaja, a osobito o prirodi robe ili usluga koje su predmet ugovora o kojem je riječ, iz kojih se može razabrati za koju se namjenu nabavljaju ta roba ili usluge (presuda od 8. lipnja 2023., YYY. (Pojam „potrošač”), C-570/21, EU:C:2023:456, t. 55. i navedena sudska praksa).

44 Isto vrijedi i kad je riječ o ugovoru s dvostrukom svrhom, u svrhu ocjene, s jedne strane, dosega svake od dviju stranaka takvog ugovora u općem kontekstu tog ugovora i, s druge strane, prevladavajućeg cilja navedenog ugovora. Stoga, kada je riječ o ugovoru s dvostrukom svrhom, na nacionalnom je sudu da ispita sve okolnosti ugovora o kojem je riječ u glavnom postupku i ocijeni, na temelju objektivnih dokaza kojima raspolaže, u kojoj je mjeri profesionalna ili neprofesionalna svrha tog ugovora prevladavajuća u njegovu općem kontekstu (vidjeti po analogiji presudu od 8. lipnja 2023., YYY. (Pojam „potrošač”), C-570/21, EU:C:2023:456, t. 56. do 58.).

45 Prema tome, iako se odredbe predmetnog ugovora moraju uzeti u obzir, one ne mogu same po sebi biti dovoljne da bi se utvrdilo je li predmetna osoba sklapanjem takvog ugovora s dvojnom svrhom postupala u svrhe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije. Međutim, s obzirom na predmet ugovora o kojem je riječ u glavnom postupku, koji se odnosi na kupnju električne energije, valja pojasniti da procjena godišnje potrošnje električne energije koju su stranke vrlo značajno predvidjele može pokazati da je profesionalna svrha prevladavajuća, dok procjena niske potrošnje može upućivati na to da se prevladavajući cilj sastoji od uporabe u kućanstvu.

46 S obzirom na prethodna razmatranja, na prvo pitanje valja odgovoriti tako da članak 2. točku (b) Direktive 93/13, u vezi s uvodnom izjavom 17. Direktive 2011/83, treba tumačiti na način da pojam „potrošač” u smislu te odredbe obuhvaća poljoprivrednika koji sklapa ugovor o kupnji električne energije koja je istodobno namijenjena njegovu poljoprivrednom gospodarstvu i uporabi u kućanstvu, ako je profesionalna svrha tog ugovora toliko ograničena da ne prevladava u općem kontekstu navedenog ugovora.

Drugo pitanje

47 Najprije valja istaknuti da iz zahtjeva za prethodnu odluku nije razvidno na koji bi način tumačenje članka 3. stavka 5. Direktive 2009/72, navedeno u tekstu drugog pitanja, bilo relevantno za rješavanje spora u glavnom postupku. Naime, na temelju tog stavka 5. točaka (a) i (b), države članice osiguravaju da, s jedne strane, kada kupac, uz poštovanje uvjeta ugovora, poželi promijeniti opskrbljivača, predmetni operator (operatori) izvrši (izvrše) promjenu u roku

od tri tjedna i, s druge strane, da kupci imaju pravo primiti sve odgovarajuće podatke o potrošnji, pri čemu se ta prava dodjeljuju kupcima na nediskriminacijski način u pogledu troška, napora ili vremena.

48 Međutim, iz tog zahtjeva proizlazi da je ugovor o kojem je riječ u glavnom postupku raskinut prije nego što je počeo proizvoditi učinke i prije nego što je došlo do bilo kakve opskrbe električnom energijom na temelju njega. U tim okolnostima i u nedostatku objašnjenja suda koji je uputio zahtjev u tom pogledu, ništa ne upućuje na to da se glavni postupak odnosi na slučaj promjene dobavljača. Isto tako, ništa ne upućuje na to da se taj spor odnosi na dobavljačevu dostavu podataka o potrošnji. Osim toga, pravo jednostavnog prijelaza na novog opskrbljivača, koje na temelju članka 2. točke 12. Direktive 2009/72, u vezi s njezinim člankom 33., od 1. srpnja 2007. ostvaruju svi kupci u smislu članka 2. točke 7. te direktive i u pogledu kojeg sud koji je uputio zahtjev izražava dvojbe koje opravdavaju njegovo drugo pitanje, posebno je predviđeno člankom 3. stavkom 7. navedene direktive, koji je također predmet tog pitanja.

49 Isto tako, čini se da zatraženo tumačenje Priloga I. stavka 1. točke (e) Direktivi 2009/72, na koje se također upućuje u tekstu drugog pitanja, nije nužno za rješavanje spora u glavnom postupku. Naime, ta se odredba odnosi na slučaj promjene opskrbljivača električnom energijom, dok, kao što je to utvrđeno u prethodnoj točki ove presude, u zahtjevu za prethodnu odluku nije navedeno na koji bi se način taj spor odnosio na takvu pretpostavku.

50 Nadalje, valja podsjetiti na to da pojam „potrošač”, koji sud koji je uputio zahtjev koristi u tekstu drugog pitanja, nije definiran Direktivom 2009/72, ali da je Sud već utvrdio da, ako nije drukčije određeno u odredbama te direktive, taj pojam u potonjoj ima široko značenje i načelno obuhvaća sve „krajnje kupce” u smislu članka 2. točke 9. navedene direktive, odnosno kako „kupce iz kategorije kućanstvo” u smislu tog članka 2. točke 10. tako i „krajnje kupce koji nisu iz kategorije kućanstvo” u smislu navedenog članka 2. točke 11. (vidjeti u tom smislu presudu od 11. siječnja 2024., G (Troškovi prijevremenog raskida), C-371/22, EU:C:2024:21, t. 35.).

51 Međutim, iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da je u središtu pitanja suda koji je uputio zahtjev doseg mjere iz stavka 1. točke (a) pete alineje Priloga I. Direktivi 2009/72. Međutim, taj se Prilog I. konkretnije odnosi, kao što to proizlazi iz članka 3. stavka 7. posljednje rečenice te direktive, na „kupce iz kategorije kućanstvo” u smislu članka 2. točke 10. navedene direktive.

52 Naposljetku, iz spisa kojim Sud raspolaže proizlazi da je ugovor o kojem je riječ u glavnom postupku sklopljen ne samo s obveznim trajanjem, nego i s fiksnom cijenom za cijelo trajanje tog ugovora.

53 S obzirom na te elemente, valja smatrati da svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 3. stavak 7. i Prilog I. stavak 1. točku (a) Direktive 2009/72, u vezi s njezinom uvodnom izjavom 51., tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis kojim se dopušta izricanje ugovorne kazne kupcu iz kategorije kućanstvo kada prijevremeno raskine ugovor o opskrbi električnom energijom sklopljen s obveznim trajanjem i s fiksnom cijenom.

54 Prilikom tumačenja odredbe prava Unije valja uzeti u obzir ne samo njezin tekst već i kontekst te ciljeve propisa čiji je dio (presude od 7. lipnja 2005., VEMW i dr., C-17/03, EU:C:2005:362, t. 41. i od 11. siječnja 2024., G (Troškovi prijevremenog raskida), C-371/22, EU:C:2024:21, t. 32.).

55 Što se tiče, kao prvo, teksta odredbi čije se tumačenje traži, valja podsjetiti na to da članak 3. stavak 7. Direktive 2009/72 nalaže da države članice poduzimaju odgovarajuće mjere radi zaštite krajnjih kupaca, osiguravaju visoke razine zaštite potrošača, posebno u pogledu transparentnosti općih uvjeta ugovora, općih informacija i mehanizama i to da povlašteni kupac ima stvarnu mogućnost jednostavnog prijelaza na novog opskrbljivača. U toj se odredbi dodaje da, u pogledu barem kupaca iz kategorije kućanstvo, te mjere uključuju one predviđene u Prilogu I. navedenoj direktivi.

56 Kao što to proizlazi iz tog Priloga I. stavka 1. točke (a) pete alineje, među njima su i mjere koje trebaju osigurati da kupci imaju pravo na ugovor sa svojim opskrbljivačem električne energije u kojem se, među ostalim, navodi „je li dopušten raskid ugovora bez naknade”.

57 Međutim, iz usporedbe različitih jezičnih verzija Direktive 2009/72 proizlazi da se u toj odredbi samo u verziji na francuskom jeziku navodi da, kad je riječ barem o kupcima iz kategorije kućanstvo, države članice moraju poduzeti mjere čiji je cilj osigurati da se ugovorom koji kupci sklapaju sa svojim opskrbljivačem električnom energijom predviđa njihovo pravo na raskid ugovora bez naknade. Naime, u svim drugim jezičnim verzijama te direktive u navedenoj se odredbi u biti samo navodi da, kad je riječ o barem kupcima iz kategorije kućanstvo, države članice moraju poduzeti mjere čiji je cilj osigurati da kupci imaju pravo na ugovor sa svojim opskrbljivačem električnom energijom u kojem se navodi je li moguće raskinuti taj ugovor bez naknade.

58 Međutim, prema ustaljenoj sudskoj praksi, izričaj koji se koristi u jednoj od jezičnih verzija neke odredbe prava Unije ne može služiti kao jedini temelj za tumačenje te odredbe, niti mu se u tom pogledu daje prednost u odnosu na druge jezične verzije. Naime, nužnost ujednačene primjene i stoga ujednačenog tumačenja akta Europske unije isključuje da se on razmatra izdvojeno u jednoj od svojih jezičnih verzija, nego, naprotiv, zahtijeva njegovo tumačenje s obzirom na opću strukturu i svrhu propisa kojeg je dio (presuda od 30. lipnja 2022., Allianz Elementar Versicherung, C-652/20, EU:C:2022:514, t. 36. i navedena sudska praksa).

59 Osim toga, valja podsjetiti na to da posljednja podtočka stavka 1. točke (a) Priloga I. Direktivi 2009/72 precizira da ugovorni uvjeti moraju biti pošteni i unaprijed dobro poznati te da bi u svakom slučaju informacije navedene u toj odredbi trebale biti pružene prije sklapanja ili potvrđivanja ugovora.

60 Iz tih elemenata proizlazi da se u tekstu članka 3. stavka 7. i Priloga I. stavka 1. točke (a) Direktive 2009/72 navodi da, što se tiče barem kupaca iz kategorije kućanstvo, države članice moraju poduzeti potrebne mjere kako bi osigurale da, ako to žele, kupci imaju stvarnu mogućnost jednostavnog prijelaza na novog opskrbljivača. Štoviše, one moraju poduzeti potrebne mjere kako bi osigurale da su ugovorne odredbe poštene, da budu sastavljene na jasan način i unaprijed dobro poznate kako bi kupac mogao razumjeti njegov doseg prije potpisivanja ugovora i na njega slobodno i informirano pristati, čime se ispunjava uvjet transparentnosti koji se nalaže tim tekstom i kako bi postojao mehanizam rješavanja sporova do kojih može doći između tih kupaca i njihova opskrbljivača električnom energijom.

61 Suprotno tomu, na temelju teksta tih odredbi ne može se utvrditi isključuju li one mogućnost država članica da u svojim nacionalnim propisima predvide mogućnost izricanja ugovorne kazne kupcu iz kategorije kućanstvo kada prijevremeno raskine ugovor o opskrbi električnom energijom sklopljen s obveznim trajanjem i s fiksnom cijenom.

62 U tom pogledu osobito valja istaknuti da činjenica da nacionalni propis dopušta da u takvom ugovoru bude određeno da se ugovorna kazna duguje u slučaju kupčeva prijevremenog raskida ugovora ne predstavlja nužno prepreku tomu da taj kupac može lako promijeniti opskrbljivača, kao što se to predviđa tekstom članka 3. stavka 7. Direktive 2009/72, pod uvjetom da taj propis sadržava instrumente koji omogućuju osiguranje poštovanja uvjeta navedenih u točki 60. ove presude, a osobito nadzor iznosa takve kazne (vidjeti po analogiji presudu od 11. siječnja 2024., G (Troškovi prijevremenog raskida), C-371/22, EU:C:2024:21, t. 37.). Naime, upravo je taj iznos, a ne samo načelno postojanje takve kazne, takav da može spriječiti takvu promjenu.

63 Kao drugo, kad je riječ o kontekstu u kojem se nalaze članak 3. stavak 7. i Prilog I. stavak 1. točka (a) Direktive 2009/72, najprije valja istaknuti da članak 3. stavak 5. te direktive navodi da se promjene opskrbljivača moraju izvršiti u skladu s uvjetima ugovora. U istom smislu, članak 37. stavak 1. točka (l) navedene direktive dodjeljuje regulatornim tijelima zadaću poštovanja slobode ugovaranja što se tiče ugovora o upravljanoj potrošnji i dugoročnih ugovora pod uvjetom da su usklađeni s pravom Unije i politikama Unije.

64 Nadalje, točno je da na temelju Priloga I. stavka 1. točke (e) Direktive 2009/72, u vezi s njezinim člankom 3. stavkom 7., države članice moraju, u pogledu barem kupaca iz kategorije kućanstvo, poduzeti mjere kojima je cilj osigurati da ti kupci „ne moraju plaćati za promjenu opskrbljivača”. Međutim, iz toga se ne može zaključiti da se Direktivi 2009/72 u načelu protivi izricanje ugovorne kazne u slučaju da kupac iz kategorije kućanstvo prijevremeno raskine ugovor o opskrbi električnom energijom sklopljen s obveznim trajanjem i s fiksnom cijenom.

65 Naime, smatrati da Prilog I. stavak 1. točka (e) Direktive 2009/72 podrazumijeva da se, čak i kad kupac iz kategorije kućanstvo prijevremeno raskine ugovor o opskrbi električnom energijom sklopljen s obveznim trajanjem i s fiksnom cijenom, tom kupcu ne može izreći ugovorna kazna bilo bi protivno tekstu tog Priloga I. stavka 1. točke (a) pete alineje u većini njegovih jezičnih verzija i, u skladu s prihvaćenom jezičnom verzijom potonje odredbe, oduzelo bi potonjoj odredbi koristan učinak ili bi Direktivu 2009/72 učinilo proturječnom.

66 Međutim, kada odredba prava Unije može biti predmet više tumačenja, prednost valja dati onom tumačenju koje može sačuvati njezin koristan učinak (presude od 24. veljače 2000., Komisija/Francuska, C-434/97, EU:C:2000:98, t. 21. i od 23. studenoga 2023., EVN Business Service i dr., C-480/22, EU:C:2023:918, t. 37. i navedena sudska praksa). Usto, u skladu s općim načelom tumačenja, odredba se mora u najvećoj mogućoj mjeri tumačiti tako da se ne dovede u pitanje njezina valjanost (presude od 4. listopada 2001., Italija/Komisija, C-403/99, EU:C:2001:507, t. 37. i od 21. rujna 2023., Stappert Deutschland, C-210/22, EU:C:2023:693, t. 47. i navedena sudska praksa).

67 Stoga valja smatrati da se eventualne naknade za promjenu opskrbljivača iz Priloga I. stavka 1. točke (e) Direktive 2009/72 razlikuju od naknada povezanih s raskidom ugovora iz točke (a) te odredbe i da taj Prilog I. stavak 1. točka (e) načelno ne isključuje to da države članice zadrže mogućnost da u svojem nacionalnom propisu predvide da se kupcu iz kategorije kućanstvo može izreći ugovorna kazna ako prijevremeno raskine ugovor o opskrbi električnom energijom sklopljen s obveznim trajanjem i s fiksnom cijenom.

68 Uostalom, u tom se smislu zakonodavac Unije izričito izjasnio kada je donio Direktivu 2019/944, kao što to nedvojbeno proizlazi iz članka 12. stavaka 2. i 3. te direktive, koja u skladu s njezinom uvodnom izjavom 1. predstavlja preinaku Direktive 2009/72 i koja zamjenjuje potonju od 1. siječnja 2021.

69 Naposljetku, u uvodnoj izjavi 51. Direktive 2009/72 samo se navodi, kao prvo, da bi interesi potrošača trebali biti u središtu te direktive i da bi kvaliteta usluge trebala biti središnja odgovornost elektroenergetskih poduzeća; drugo, da bi postojeća prava potrošača trebalo ojačati i jamčiti, a trebala bi i uključivati veću transparentnost; treće, da bi se zaštita potrošača trebala osigurati da svi potrošači imaju koristi od konkurentnog tržišta i, četvrto, da bi države članice ili, kada je država članica tako predvidjela, regulatorna tijela trebala osigurati poštovanje prava potrošača. Ta uvodna izjava stoga ne sadržava nikakvu naznaku koja bi išla u prilog tomu da se državama članicama u načelu uskraćuje mogućnost da u svojim nacionalnim propisima predvide mogućnost izricanja ugovorne kazne kupcu iz kategorije kućanstvo kada prijevremeno raskine ugovor o opskrbi električnom energijom sklopljen s obveznim trajanjem i s fiksnom cijenom.

70 Suprotno tomu, u uvodnoj izjavi 52. te direktive navodi se da bi potrošačima trebale biti dostupne jasne i razumljive informacije o njihovim pravima u pogledu sektora energetike, a u njezinoj uvodnoj izjavi 54. pojašnjava se da bi sredstva rješavanja sporova predviđena člankom 3. stavkom 7. navedene direktive trebala biti u korist svih potrošača.

71 Stoga valja utvrditi da iz konteksta u kojem se nalaze članak 3. stavak 7. i Prilog I. stavak 1. točka (a) Direktive 2009/72 ne proizlazi da se tim odredbama načelno protivi nacionalni propis kojim se dopušta izricanje ugovorne kazne kupcu iz kategorije kućanstvo kada prijevremeno raskine ugovor o opskrbi električnom energijom sklopljen s obveznim trajanjem i s fiksnom cijenom. Suprotno tomu, iz navedenog konteksta u biti proizlazi da takav nacionalni propis mora, kao što je to već navedeno u tekstu odredbi koje treba tumačiti, osigurati da kupci, među ostalim iz kategorije kućanstvo, imaju pravo odabira svojeg opskrbljivača i da budu jasno i razumljivo obaviješteni o svojim pravima i stavljeni u situaciju u kojoj ih se poštuje u okviru mehanizma rješavanja sporova (vidjeti po analogiji presudu od 11. siječnja 2024., G (Troškovi prijevremenog raskida), C-371/22, EU:C:2024:21, t. 44.).

72 Kad je riječ, kao treće, o ciljevima koji se nastoje postići Direktivom 2009/72, Sud je već istaknuo da se, u skladu s njezinim člankom 1., njome uspostavljaju zajednička pravila za proizvodnju, prijenos, distribuciju i opskrbu električnom energijom, zajedno s odredbama o zaštiti potrošača, radi poboljšavanja i integriranja konkurentnih tržišta električne energije u Uniji. U tom okviru i kao što proizlazi iz uvodnih izjava 3., 7. i 8. navedene direktive, ona osobito ima za cilj uspostavu potpuno otvorenog i konkurentnog unutarnjeg tržišta električne energije koje svim potrošačima omogućuje slobodan izbor svojih opskrbljivača, a svim opskrbljivačima slobodnu isporuku svojih proizvoda svojim kupcima, poticanje tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu radi osiguravanja opskrbe električnom energijom po najnižoj mogućoj cijeni i stvaranje ravnopravnih tržišnih pravila na tom tržištu radi dostizanja unutarnjeg tržišta električne energije (presuda od 11. siječnja 2024., G (Troškovi prijevremenog raskida), C-371/22, EU:C:2024:21, t. 45. i navedena sudska praksa).

73 U tom pogledu valja podsjetiti na to da je Sud također već utvrdio da ugovori o opskrbi električnom energijom s obveznim trajanjem i fiksnim cijenama mogu osigurati zaštitu kupaca time što im jamče nisku i stabilnu cijenu električne energije, nudeći potrošačima sigurnost da troškovi koje moraju snositi neće varirati tijekom čitavog trajanja ugovora. Međutim, kako bi se suočio sa svojim obavezama koje proizlaze iz takvih ugovora, moguće je da je opskrbljivač električne energije o kojem je riječ imao posebne troškove, koji su za njega mogli dovesti do dodatnih troškova u odnosu na ugovor s obveznim trajanjem i bez fiksnih cijena, osobito kako bi se zaštitio od nestabilnosti troškova na veleprodajnom tržištu. Stoga mogućnost dopuštanja nalaganja ugovorne kazne kupcu u slučaju njegova prijevremenog raskida takve vrste ugovora s obveznim trajanjem i fiksnim cijenama može omogućiti opskrbljivaču da nadoknadi posebne

troškove koji za njega proizlaze iz takve vrste ugovora, uz istodobno izbjegavanje toga da on mora prenijeti financijski rizik povezan s takvom vrstom ugovora na sve svoje kupce, što bi moglo dovesti do toga da im se povećaju cijene električne energije i što bi u konačnici bilo protivno cilju osiguranja najnižih mogućih cijena za potrošače (presuda od 11. siječnja 2024., G (Troškovi prijevremenog raskida), C-371/22, EU:C:2024:21, t. 47.).

74 Međutim, Sud je dodao da također valja uzeti u obzir opći cilj koji se nastoji postići Direktivom 2009/72, a to je dovršenje unutarnjeg tržišta električne energije, te konkretnije ciljeve, sadržane u uvodnim izjavama 51. i 57. te direktive, da potrošači imaju koristi od konkurentnog i liberaliziranog tržišta. Također je utvrdio da bi ostvarivanje tih ciljeva bilo ugroženo kada bi nacionalni propis omogućavao nalaganje ugovornih kazni koje nisu ni u kakvom odnosu s troškovima koji su nastali na temelju ugovora, ali nisu u potpunosti amortizirani zbog njegova prijevremenog raskida. Naime, takve kazne mogu umjetno odvratiti kupce o kojima je riječ od toga da prijevremeno raskinu svoj ugovor o opskrbi električnom energijom s obveznim trajanjem i fiksnim cijenama radi promjene opskrbljivača i stoga ih spriječiti da u potpunosti imaju koristi od konkurentnog i liberaliziranog unutarnjeg tržišta električne energije (vidjeti u tom smislu presudu od 11. siječnja 2024., G (Troškovi prijevremenog raskida), C-371/22, EU:C:2024:21, t. 48.).

75 Međutim, ta se razmatranja, koja je Sud iznio u okviru predmeta koji se odnosi na prijevremeni raskid ugovora o opskrbi električnom energijom s obveznim trajanjem i fiksnim cijenama od strane kupca koji nije kućanstvo, mogu primijeniti na istovrsni ugovor sklopljen s kupcem iz kategorije kućanstvo, s obzirom na to da se Direktivom 2009/72, kad je riječ o ciljevima navedenima u točkama 72. do 74. ove presude, ne radi nikakva razlika s obzirom na svojstvo potrošača o kojem je riječ.

76 Stoga ciljevi Direktive 2009/72 upućuju na to da države članice u načelu moraju imati mogućnost u svojem nacionalnom propisu predvidjeti da se kupcu iz kategorije kućanstvo može izreći ugovorna kazna ako prijevremeno raskine ugovor o opskrbi električnom energijom sklopljen s obveznim trajanjem i s fiksnom cijenom, pod uvjetom da su ispunjeni opći uvjeti koji proizlaze iz te direktive, koji se osobito odnose na nužnost informiranja tog kupca i postojanje mehanizma rješavanja sporova.

77 S obzirom na to, budući da se drugo pitanje, u skladu s navodima suda koji je uputio zahtjev, odnosi na nacionalni propis kojim se dopušta izricanje ugovornih kazni, ali se ne predviđa kriterij za njihov izračun, osobito u pogledu proporcionalnosti troškova, rizika koji su nastali ili pretrpljene štete, valja još pojasniti da, iako Direktiva 2009/72 ne sadržava nikakvu naznaku u tom pogledu, države članice moraju, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, izvršavati svoje ovlasti uz poštovanje prava Unije i stoga prilikom njihova izvršavanja ne smiju narušiti koristan učinak Direktive 2009/72 (presuda od 11. siječnja 2024., G (Troškovi prijevremenog raskida), C-371/22, EU:C:2024:21, t. 50. i navedena sudska praksa).

78 Međutim, koristan učinak Direktive 2009/72 bio bi ugrožen kada, u okviru mehanizma rješavanja sporova koji su države članice dužne predvidjeti na temelju te direktive, u korist potrošača električne energije, upravno ili sudsko tijelo pred kojim se vodi spor ne bi moglo ocijeniti iznos ugovorne kazne poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku i, ovisno o slučaju, naložiti njezino smanjenje, odnosno ukidanje, ako se ispostavi da je, s obzirom na sve okolnosti konkretnog slučaja, njezin iznos nerazmjeran troškovima koji su nastali na temelju ugovora poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, a koji nisu u potpunosti amortizirani zbog njegova prijevremenog raskida na način da bi njezin učinak u praksi bio oduzimanje bîti pravu krajnjeg

kupca da može stvarno i jednostavno promijeniti opskrbljivača te narušavanje ciljeva navedene direktive, navedenih u točkama 72. i 74. ove presude (vidjeti po analogiji presudu od 11. siječnja 2024., G (Troškovi prijevremenog raskida), C-371/22, EU:C:2024:21, t. 51.).

79 Iako proporcionalnost iznosa takve ugovorne kazne može ocijeniti samo nacionalno tijelo pred kojim se vodi eventualni spor, ipak valja, radi davanja korisnog odgovora sudu koji je uputio zahtjev, navesti da se za potrebe te ocjene mogu osobito uzeti u obzir prvotno trajanje ugovora o kojem je riječ, vrijeme koje je preostalo do isteka ugovora u trenutku njegova raskida, količina električne energije koja je kupljena radi izvršenja tog ugovora, ali koju kupac na kraju neće potrošiti te sredstva kojima raspolaže razumno pažljiv opskrbljivač kako bi ograničio eventualne financijske gubitke koje je pretrpio zbog tog prijevremenog raskida (vidjeti po analogiji presudu od 11. siječnja 2024., G (Troškovi prijevremenog raskida), C-371/22, EU:C:2024:21, t. 52.).

80 Iz prethodno navedenog proizlazi da se članku 3. stavku 7. i Prilogu I. stavku 1. točki (a) Direktive 2009/72, u vezi s njezinom uvodnom izjavom 51., ne protivi nacionalni propis poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, pod uvjetom da takav propis jamči da ugovorna kazna koja može biti određena na temelju tog propisa bude pravična, jasna i unaprijed priopćena i da se na nju dobrovoljno pristane te da postoji mogućnost podnošenja upravnog ili sudskog pravnog sredstva u okviru kojeg tijelo kojem je ono podneseno može ocijeniti proporcionalnost te kazne s obzirom na sve okolnosti slučaja i, ovisno o slučaju, naložiti njezino smanjenje ili ukidanje (vidjeti po analogiji presudu od 11. siječnja 2024., G (Troškovi prijevremenog raskida), C-371/22, EU:C:2024:21, t. 55.).

81 Kako bi se sudu koji je uputio zahtjev dao koristan odgovor, valja još pojasniti da, s jedne strane, s obzirom na to tumačenje, nije važno da se u okviru glavnog postupka osoba S. J. kvalificira kao „kupac iz kategorije kućanstvo” u smislu članka 2. točke 10. Direktive 2009/72 ili kao „kupac koji nije kućanstvo” u smislu njezina članka 2. točke 11., s obzirom na to da slično tumačenje vrijedi kada je riječ o prijevremenom raskidu, od strane kupca koji nije kućanstvo, ugovora o opskrbi električnom energijom sklopljenog s obveznim trajanjem i fiksnim cijenama (vidjeti u tom smislu presudu od 11. siječnja 2024., G (Troškovi prijevremenog raskida), C-371/22, EU:C:2024:21, t. 55.).

82 S obzirom na navedeno, i s druge strane, u skladu s Prilogom I. stavkom 1. Direktive 2009/72, navedeno tumačenje ne dovodi u pitanje prava koja bi za kupca poput osobe S. J. mogla, ovisno o slučaju, proizlaziti iz propisa Unije o zaštiti potrošača, osobito iz Direktive 93/13, ako bi taj kupac osim toga bio obuhvaćen pojmom „potrošač” u smislu članka 2. točke (b) potonje direktive.

83 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti tako da članak 3. stavak 7. i Prilog I. stavak 1. točku (a) Direktive 2009/72, u vezi s njezinom uvodnom izjavom 51., treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalni propis na temelju kojeg je, u slučaju da kupac iz kategorije kućanstvo prijevremeno raskine ugovor o opskrbi električnom energijom sklopljen s obveznim trajanjem i s fiksnom cijenom, on dužan platiti ugovornu kaznu navedenu u ugovoru, pod uvjetom da taj propis, s jedne strane, jamči da je takva ugovorna kazna pravična, jasna i unaprijed priopćena i da on na nju dobrovoljno pristane i, s druge strane, predviđa mogućnost podnošenja upravnog ili sudskog pravnog sredstva u okviru kojeg tijelo kojem je ono podneseno može ocijeniti proporcionalnost te kazne s obzirom na sve okolnosti slučaja i, ovisno o slučaju, naložiti njezino smanjenje ili ukidanje. To tumačenje ne dovodi u pitanje prava koja bi takva stranka mogla, ovisno o slučaju, izvesti iz propisa Unije o zaštiti potrošača, osobito iz Direktive 93/13, ako bi ta stranka, osim toga, bila obuhvaćena pojmom „potrošač” u smislu članka 2. točke (b) te potonje direktive.

Troškovi

84 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (četvrto vijeće) odlučuje:

1. **Članak 2. točku (b) Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim [odredbama] u potrošačkim ugovorima, u vezi s uvodnom izjavom 17. Direktive 2011/83/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o pravima potrošača, izmjeni Direktive Vijeća 93/13/EEZ i Direktive 1999/44/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 85/577/EEZ i Direktive 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća,**

   treba tumačiti na način da:

   pojam „potrošač” u smislu te odredbe obuhvaća poljoprivrednika koji sklapa ugovor o kupnji električne energije koja je istodobno namijenjena njegovu poljoprivrednom gospodarstvu i uporabi u kućanstvu, ako je profesionalna svrha tog ugovora toliko ograničena da ne prevladava u općem kontekstu navedenog ugovora.

2. **Članak 3. stavak 7. i Prilog I. stavak 1. točku (a) Direktive 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2003/54/EZ, u vezi s uvodnom izjavom 51. Direktive 2009/72,**

   treba tumačiti na način da im se:

   ne protivi nacionalni propis na temelju kojeg je, u slučaju da kupac iz kategorije kućanstvo prijevremeno raskine ugovor o opskrbi električnom energijom sklopljen s obveznim trajanjem i s fiksnom cijenom, on dužan platiti ugovornu kaznu navedenu u ugovoru, pod uvjetom da taj propis, s jedne strane, jamči da je takva ugovorna kazna pravična, jasna i unaprijed priopćena i da on na nju dobrovoljno pristane i, s druge strane, predviđa mogućnost podnošenja upravnog ili sudskog pravnog sredstva u okviru kojeg tijelo kojem je ono podneseno može ocijeniti proporcionalnost te kazne s obzirom na sve okolnosti slučaja i, ovisno o slučaju, naložiti njezino smanjenje ili ukidanje. To tumačenje ne dovodi u pitanje prava koja bi takva stranka mogla, ovisno o slučaju, izvesti iz propisa Unije o zaštiti potrošača, osobito iz Direktive 93/13, ako bi ta stranka, osim toga, bila obuhvaćena pojmom „potrošač” u smislu članka 2. točke (b) potonje direktive.

Potpisi